

UNIVERSITATEA „BABEȘ BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
DIN CLUJ NAPOCA
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

**Răsăriteni și Apuseni
la Conciliul de la Konstanz
(1414-1418)**

Gabriel-Nicolae Bleahu

(n. 1992, loc. Mediaș, jud. Sibiu) a absolvit Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, unde a urmat studiile de licență în Teologie Pastorală, completate ulterior de două programe de master intitulate *Ortodoxie Românească și Viața Liturgică*, precum și *Consiliere Pastorală și Asistență Psihosocială*.

Formarea sa doctorală a fost încununată prin obținerea titlului de doctor în Teologie, cu calificativul *Summa cum laude*, prin susținerea tezei intitulate *Răsăriteni și Apuseni la Conciliul de la Konstanz (1414–1418)*, elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Isidor Todoran” - Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Activitatea sa de cercetare a fost aprofundată printr-un stagiul de specializare la Universitatea Eberhard Karls din Tübingen (Germania), în perioada 2019-2021. Acest stagiul s-a realizat cu sprijinul Fundației „Brot für die Welt”. În timpul bursei de cercetare, autorul a participat la cursuri în domeniile istoriei bisericești, dialogului interconfesional, limbilor clasice și limbii germane.

A publicat studii privind istoria bisericească medievală, schisma occidentală și corpusul de manuscrise de la „Nag Hammadi”. De asemenea, a prezentat rezultate ale cercetării în cadrul unor manifestări academice naționale. Competențele sale lingvistice includ limba română (limbă maternă), limba germană la nivel avansat (C1), limba engleză la nivel intermediar (B1-B2), limba latină (Cursuri Latinum I-II „Cicero” - Universitatea Eberhard Karls din Tübingen) și cunoștințe de paleografie româno-chirilică.

GABRIEL-NICOLAE BLEAHU

Răsăriteni și Apuseni
la Conciliul de la Konstanz

(1414-1418)

Coordonator științific

Pr. prof. univ. dr. IOAN-VASILE LEB

ACADEMIA ROMÂNĂ
Centrul de Studii Transilvane

Cluj-Napoca, 2025

© ACADEMIA ROMÂNĂ
Centrul de Studii transilvane, 2025
© GABRIEL-NICOLAE BLEAHU
All rights reserved

Printed in Romania by Color Print Zalău
66, 22 Decembrie 1989 St.,
Zalău 450031, Romania
Tel. (0040)260-660598;
(0040)260-661752

Volum tipărit cu sprijinul financiar al:

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Bleahu, Gabriel-Nicolae
Răsăriteni și Apuseni la Conciliul de la Konstanz (1414-1418) /
Gabriel-Nicolae Bleahu; coord. șt.: pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb.
– Cluj-Napoca: Editura Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2025
Conține bibliografie
Index

ISBN 978-606-038-072-6

I. Leb, Ioan-Vasile (coord. șt.)

2

Ilustrația copertei:

Ulrich Richental, *Chronik des Konstanzer Konzils 1414-1418* (detaliu).
Sursa: <https://archive.org/details/chronicle-of-the-council-of-constance/>.

DTP:
COSMINA VARGA

Cuprins

Prefață de IOAN-VASILE LEB	7
I. INTRODUCERE	15
1. Relevanța și autenticitatea tezei	17
2. Obiectivele Cercetării	20
3. Conciliul de la Konstanz în izvoare și istoriografie	22
3.1. Conciliul de la Konstanz în izvoare	22
3.2. Conciliul de la Konstanz în istoriografia străină	27
3.3. Conciliul de la Konstanz în istoriografia românească	33
II. CONTEXTUL ISTORIC	
1. Declanșarea schismei papale	41
2. Soluții incipiente de rezolvare a schismei papale	47
2.1. Conciliul de la Pisa	55
2.2. Conferința de la Como	58
2.3. Conferința de la Lodi	60
III. CONCILIUL DE LA KONSTANZ (1414-1418)	
1. Criza și evoluțiile Conciliului de la Konstanz (1414-1418)	65
1.1. <i>Causa unionis</i>	65
1.2. Fuga lui Ioan al XXIII-lea	76
1.3. Decretul <i>Haec Sancta</i>	79
2. Mecanismele politice și procedurale ale Conciliului de la Konstanz (1414-1418)	85
2.1. Sigismund și spaniolii	85
2.2. Alegerea lui Martin al V-lea	89
2.3. Nașunile în cadrul conciliului	93
3. Problemele doctrinare și direcțiile de reformă ale Conciliului de la Konstanz (1414-1418)	100
3.1. <i>Causa fidei</i> : Jan Huss, John Wycliffe, Ieronim de Praga	100
3.2. <i>Causa reformae</i> : Papa Martin al V-lea	108

IV. RECEPTAREA CONCILIULUI DE LA KONSTANZ	
1. Conciliarismul și autoritatea papală	117
1.1. Teoria conciliaristă de la Konstanz: O manifestare a eclesiologiei medievale?	117
1.2. Papa Martin al V-lea și Conciliarismul	121
2. Statutul decretelor conciliariste și relația lor cu autoritatea papală	125
2.1. Decretele <i>Haec sancta</i> și <i>Frequens</i> confirmate sau infirmate de noul papă	125
2.2. Importanța zilei de 10 mai 1418	127
2.3. Decretul <i>Haec Sancta</i> o dogmă?	129
V. UNIREA CU GRECI?	
1. Discuții preliminare cu bizantinii	137
2. Delegațiile răsăritene la Conciliul de la Konstanz (1414-1418)	143
2.1. Prima delegație bizantină	143
2.2. Problema ruteană	147
2.3. A doua delegație bizantină	151
3. Delegația condusă de Mitropolitul Grigorie Țamblac	157
3.1. Sosirea lui Țamblac	157
3.2. Descrierea Liturghiei	162
3.3. Mitropolitul Grigore Țamblac și Conciliul de la Konstanz	166
VI. CERCETARE DE VIITOR	
1. Corespondența lui Sigismund de Luxemburg cu Manuel al II-lea Paleologul (1411-1418)	183
2. Cronica lui Ulrich von Richental	184
3. Răspunsul ortodox la eclesiologia Conciliului de la Konstanz	185
4. Evoluția Mișcării Conciliariste	186
5. Surse digitale	186
Concluzii	187
Anexă (<i>Sermo in presentacione cuiusdam episcopi Ruteni</i>)	199
Abrevieri	207
Bibliografie	209
Indice de nume	217

Prefață

Anul acesta s-au împlinit 610 ani de la convocarea și începutul lucrărilor unuia dintre cele mai importante concilii ale Bisericii Apusene, care au salvat-o și au readus-o la normalitate prin înlăturarea Marii Schisme Papale, alegerea unui nou papă și începerea unor reforme „in capite et membris”. Acest eveniment a fost punctat, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, prin susținerea, de către Domnul Gabriel-Nicolae Bleahu, a tezei de doctorat care apare acum la Editura Academiei Române – Centrul de Studii Transilvane.

Dacă în Apus istoriografia privitoare la Conciliul de la Konstanz (1414-1418), ca și la alte concilii apusene, este deosebit de bogată, în Răsărit acest conciliu a fost doar amintit în lucrări generale dedicate unor teme istorice înrudite. Prin urmare, era foarte necesară o lucrare fundamentală scrisă de un cercetător ortodox, demers temerar la care s-a angajat tânărul doctorand Gabriel-Nicolae Bleahu, care a reușit să întocmească prima lucrare de doctorat pe această temă, în mediul ortodox, respectând toate principiile metodologice istorico-teologice necesare unei cercetări de o asemenea anvergură. Și aceasta se vede chiar din felul în care și-a împărțit materialul pe capitole și subcapitole, folosind un aparat critic foarte bogat și exact, precum și o bibliografie impresionantă.

În primul capitol, autorul prezintă **relevanța cercetării Conciliului de la Konstanz** pentru istoria Bisericii Catolice și a Europei medievale din diverse perspective: a. Depășirea Marii Schisme Papale (1378-1417); b. Consolidarea autorității conciliului; c. Reforma bisericii; d. Rezolvarea crizelor politice; e. Contribuția la evoluția conceptului de stat național; g. Discuții cu privire la unirea dintre Biserica apuseană și Biserica răsăriteană. Tot aici autorul propune o evidențiere a Conciliului de la Konstanz din perspectiva istoriografiei generale, precum și o îmbogățire a istoriografiei românești cu informații actualizate despre această importantă întrunire religioasă și geopolitică a Evului Mediu Târziu. De asemenea, lucru deosebit de lăudabil, autorul încearcă să răspundă la întrebarea cercetătorilor români dacă

s-a făcut sau nu unirea dintre Biserica răsăriteană și cea apuseană la Conciliul de la Konstanz. Deosebit de importantă aici este discuția referitoare la izvoarele folosite, începând cu Cronica Conciliului, scrisă de Ulrich von Richental imediat după încheierea conciliului, pentru a înregistra evenimentele semnificative ale orașului. Această primă cronică s-a pierdut, însă au rămas în circulație încă 23 de variante diferite, ceea ce face dificilă utilizarea ei ca izvor. Cu toate acestea, nu se poate tăgădui importanța ei ca document, fapt pentru care a și fost folosită de către cercetătorii conciliului. Munca istoricului a fost ușurată, întrucâtva, de ediția istorico-critică a Cronicii, în trei volume, publicată de Thomas Martin Buck în anul 2020 și folosită cu succes de către Dl. Bleahu, care consideră că manuscrisul lui Richental este, fără îndoială, cel mai faimos izvor despre Conciliul de la Konstanz, dar nu este neapărat cel mai fiabil, dovedindu-și limitele la o încercare de reconstituire a evenimentelor. Este ceea ce spun și ceilalți cercetători care au folosit-o. Cum era și normal, tot în acest capitol introductiv sunt prezentate problemele legate de metodologia folosită, precizându-se că aceasta s-a focusat pe analiza izvoarelor, literaturii de specialitate și a studiilor mai vechi și mai noi. Aceasta i-a permis autorului să realizeze o amplă analiză a evoluției Conciliului de la Konstanz în izvoare, în istoriografia străină și în istoriografia românească. Istoriografia occidentală a fost direct interesată de desfășurarea Conciliului de la Konstanz și de rezultatele sale, mai ales pentru că hotărârile acestuia vor influența desfășurarea conciliilor ulterioare, în special prin decretul *Frequens*, așa cum s-a întâmplat la Conciliul II Vatican. De aceea și literatura consacrată acestui conciliu este una extrem de bogată, dar pe care Dl. Bleahu a știut să o selecteze și valorifice în propriul său demers istorico-teologic. Sunt amintite aici edițiile de documente realizate de-a lungul timpului, precum și principalele lucrări dedicate conciliului, între care se remarcă cele două volume publicate de către Walter Brandmüller în anul 1991, respectiv 1997. Pe bună dreptate, Brandmüller este considerat cel mai mare istoric al conciliului. Nu la fel stau lucrurile în Răsăritul creștin, căci pentru ortodocși acesta este doar un conciliu particular al Bisericii Apusene, fapt pentru care și literatura privitoare la acesta este mai săracă, ea limitându-se la cercetarea problemelor privitoare la participarea răsăritenilor la conciliu, cu focusare pe Moldova și Țara Românească. În ordine cronologică, sunt pomeniți A. D. Xenopol (1878), Nicolae Iorga (1921) și mai ales Constantin Caragea, cu cercetarea sa privind prezența țării noastre la Conciliul de la Konstanz, a cărui cercetare a fost preluată atât de către manualele de Istoria Bisericii Ortodoxe Române, cât și de alți cercetători care nu au avut acces la documentele conciliului. Deși cu limitele ei, această cercetare nu a fost încă depășită, aproape toți ceilalți istorici repetând și, uneori, amendând concluziile lui Caragea. Nici cele mai noi cercetări ale lui Ciprian Zaharia sau Ilie Boitan (în teza sa de doctorat din 2007, încă nepublicată?) nu depășesc această cercetare, lăsând spațiu pentru cercetări

ulterioare. Și chiar dacă nici cercetarea de față nu are ca țintă rezolvarea acestor probleme, discuția referitoare la participarea românilor la Konstanz este reluată, lăsând și ea loc pentru o cercetare ulterioară a acestor evenimente.

Capitolul al II-lea, intitulat „Contextul istoric”, prezintă evenimentele premergătoare întrunirii Conciliului de la Konstanz. Pe bună dreptate, Conciliul de la Konstanz este prezentat ca o consecință a unor evenimente începute odată cu anul 1377, când papa Grigorie al XI-lea (1329-1378) a mutat reședința papală de la Avignon la Roma, la insistențele Caterinei de Siena (1347-1380). În Roma, papa Grigorie și curia papală s-au lovit de alianța populației italiene, alianță care și-a atins apogeul imediat după moartea papei. De asemenea, autorul analizează modul în care s-a ajuns, după moartea papei Grigorie al XI-lea, la doi papi concomitenți în sânul Bisericii apusene, papa Urban al VI-lea – susținut de cardinalii italieni, și papa Clement al VII-lea – susținut de cardinalii francezi. Rezultatul a fost crearea a două obediențe care au continuat să-și aleagă noi papi, ceea ce a dus la adâncirea schismei apusene, ajungându-se chiar la alegerea a trei papi, fiecare considerându-se singurul papă legitim: Grigorie al XII-lea, Benedict al XIII-lea și Alexandru al V-lea. În acest capitol sunt prezentate și tratativele dintre teologii vremii, care au încercat să găsească o soluție pentru eliminarea cât mai rapidă a schismei papale. Aceste discuții au condus la întrunirea Conciliului de la Pisa (1409), unde au fost depuși din scaunul papal papa Grigorie al XII-lea (1406-1415) și papa Benedict al XIII-lea (1394-1423), fiind ales apoi Arhiepiscopul de Milano, Petros Philargi, care și-a luat titulatura de Papa Alexandru al V-lea (1339-1410). După moartea lui Alexandru al V-lea, a fost ales papa Ioan al XXIII-lea (1410-1415), cel care a fost promotorul unui conciliu în vederea eliminării schismei papale. Mai departe, autorul analizează cele două conferințe de la Como și de la Lodi, în care s-au stabilit anumite detalii cu privire la viitorul conciliu. Conferința de la Como a avut loc în data de 13 octombrie 1413 și a fost o întrunire între emisarii papei Ioan al XXIII-lea, emisarul grecilor – Manuel Crysoloras (1350-1415) și regele Sigismund de Luxemburg (1368-1437). Nu este lipsit de importanță faptul că Antonie de Challant (1350-1418) l-a numit pe Sigismund de Luxemburg „șef secular al creștinismului”, amintindu-i că „majestatea voastră imperială a fost lăsată de la Dumnezeu pentru a apăra biserica romană”, pentru că este „protector ecclesiae, advocatus et defensor”. Iar Sigismund își va lua rolul foarte în serios. Conferința de la Lodi, din decembrie 1413, a avut rolul diplomatic și sarcina de a stabili organizarea viitorului conciliu de la Konstanz. Întâlnirea a fost posibilă datorită tratativelor purtate de către cardinalii Zabarella și Challant cu Sigismund de Luxemburg. În timpul discuțiilor de la Lodi, Papa Ioan al XXIII-lea, prezent și el, a încercat să-și impună punctul de vedere, considerându-se urmașul de drept

al Sfântului Petru și papă legitim în urma Conciliului de la Pisa, iar Sigismund, care avea nevoie de o aprobare papală pentru a organiza conciliul, i-a promis că-l va recunoaște ca pe singurul papă și că va fi primit cu onoruri papale. O întrebare pertinentă este aceea „De ce Konstanz?” Răspunsul autorului și al altor cercetători este acela că orașul german se afla sub zona de influență a lui Sigismund, care putea astfel să controleze orice decizie luată în cadrul conciliului, ceea ce se va vedea apoi în desfășurarea acestuia.

În capitolul al treilea sunt prezentate cele trei teme centrale ale **Conciliului de la Konstanz (1414-1418)**: *Causa unionis* (Unificarea Bisericii), *Causa fidei* (Credința) și *Causa reformationis* (Reforma Bisericii). Unul dintre principalele obiective ale conciliului a fost să pună capăt Schismei Occidentale (1378-1417), o perioadă marcată de existența simultană a mai multor papi rivali, fiecare susținut de diferite facțiuni. Așadar, când se spune că acest conciliu a fost unul de unire, se are în vedere realizarea unității Bisericii Apusene, nu cea cu grecii, care nici nu a figurat pe ordinea de zi a conciliului. Căci această schismă a provocat o mare confuzie și a divizat Creștinătatea Occidentală. Cu ajutorul deciziilor din cadrul conciliului s-a reușit depunerea celor trei papi rivali de atunci: Papa Ioan al XXIII-lea (1410-1415), Papa Benedict al XIII-lea (1394-1417) și Papa Grigore al XII-lea (1406-1415). În cele din urmă, în 1417, a fost ales un nou papă, Martin al V-lea (1417-1431), restabilind astfel unitatea bisericească în Apusul creștin. Cu o deosebită acribie istorică, autorul prezintă aici detaliat modul de organizare și de lucru al conciliului, dovedindu-se un bun cunoscător al problemelor legate de desfășurarea acestei adunări mărețe a lumii apusene, la care participaseră către 100.000 de oameni din diferite pături sociale. Din punct de vedere teologic, au fost organizate diferite forumuri în care teologii și-au expus conceptele pentru organizarea și dezbaterile din sesiunile conciliului, cel mai important forum fiind așa-numita *congregatio Doctorum* (Facultas theologica), dintre marile personalități teologice ale vremii remarcându-se francezii Jean Gerson, Pierre d'Ailly, Guillaume Filastre, Cardinalul Zabarella, din Padova și alții. Cu ajutorul acestora, Sigismund a reușit să-i determine pe cei trei papi să se retragă pentru a putea fi ales un nou papă. S-a reușit acest lucru în baza Decretului *Haec Sancta*, emis la 6 aprilie 1415, în a 5-a sesiune generală, prin care conciliul se poziționa deasupra papei. Pe bună dreptate, autorul afirmă că prin acest decret „s-a manifestat pentru prima dată puterea conciliaristă, ideea că un conciliu este superior papei și că poate decide soarta bisericii apusene atunci când un papă se face vinovat de erezie. Susținătorii acestui decret au concluzionat că oricine nu acceptă cele menționate, etiamsi papali, chiar dacă este în scaunul papal, este supus unei judecăți și pedepse conform cu acțiunile sale”. Prin același decret s-a stabilit că un conciliu viitor ar putea aplica acest de-

cret, dacă este convocat legitim. Că nu a fost ușor să fie acceptat acest decret, o dovedește poziția Cardinalului Zabarella, care nu a acceptat supremația conciliului asupra papei și nu a dorit să facă public prin vocea sa acest decret; așa încât sarcina aceasta i-a revenit lui Andreas Laskaris, episcop de Posen (1362-1426). Prin aceasta s-a creat posibilitatea alegerii noului papă. Problema validității acestui decret este prezentată apoi, pe larg, de către autor, care face și aici dovada unei foarte bune cunoașteri a problemelor care au trebuit să fie rezolvate de către conciliu. În cadrul conciliului s-au analizat și judecat apoi probleme legate de erezii, cea mai notabilă fiind condamnarea și arderea pe rug a lui Jan Hus și Ieronim de Praga. În 1415 a fost cercetată și activitatea lui John Wycliffe (1328-1384), care a fost, de asemenea, judecat și condamnat ca eretic. Universitatea din Oxford condamnase mai înainte un număr de 267 de articole ale acestuia, însă discipolii săi praghezi i-au preluat învățătura în predicile pe care le rosteau și la cursurile de la Universitate, lucru care a scandalizat lumea catolică. În acest context, Sigismund de Luxemburg, care-i dăduse un salvconduct lui Hus pentru a se prezenta în fața conciliului spre a se disculpa, considera că va putea aplană erezia husită și că va avea liniște în Imperiul pe care îl va conduce. S-a înșelat, fiindcă Jan Hus nu s-a lepădat de convingerile sale, iar arderea sa pe rug va duce la izbucnirea cunoscutului război husit, pe care Sigismund nu și-l dorea, dar pe care va trebui apoi să-l aplaneze. Remarcăm și aici buna cunoaștere a problemelor cercetate de către autor, care a reușit să redea cu acuratețe desfășurarea evenimentelor cercetate. Într-un subcapitol necesar, autorul tratează apoi câteva aspecte privind reforma bisericii și deciziile luate de către participanții la lucrările conciliului. Prin autoritatea conciliului s-au propus căi de reformă bisericească, atât în ceea ce privește clerul, cât și în ceea ce privește practicile ecleziastice. Deși au fost implementate o serie de reforme, multe dintre acestea au fost considerate insuficiente și nu au abordat pe deplin problemele din sânul bisericii apusene a Evului Mediu Târziu, ceea ce a contribuit în cele din urmă la izbucnirea reformei protestante în secolul următor.

Capitolul al patrulea este intitulat „**Receptarea Conciliului de la Konstanz**”. În acest capitol este analizată și comparată înțelegerea deciziilor din cadrul conciliului în istoriografia de specialitate. După unii teologi, Decretele de la Konstanz ar trebui analizate din perspectiva semnificației conceptelor teologice medievale și a dezvoltării ecleziologiei medievale. Totodată, în cercetarea conciliului de la Konstanz, în decursul timpului, s-a pus în discuție atitudinea noului papă ales, papa Martin al V-lea, în ceea ce privește evoluția teoriei conciliariste imediat după alegerea sa. Întrebarea pe care și-au pus-o foarte mulți cercetători a fost dacă acesta a continuat să susțină această mișcare sau a devenit un luptător desăvârșit împotriva teoriei conciliare. O atenție deosebită este acordată dezbaterii privind confirmarea

sau infirmarea decretelor *Haec Sancta* și *Frequens* de către noul papă ales. În finalul acestui capitol se propune o dezbatere cu privire la decretul *Haec Sancta*, respectiv dacă poate fi sau nu considerat adevăr de credință. Pe bună dreptate, autorul precizează că părerile cercetătorilor sunt împărțite, iar acest subiect rămâne într-o continuă dezbatere. Decretul *Haec Sancta* a întâmpinat probleme de receptare încă de la prezentarea sa în cadrul Conciliului de la Konstanz. Teologii contemporani au analizat aceste chestiuni și și-au pus numeroase întrebări cu privire la autenticitatea sa dogmatică, lucru precizat cu deosebită acrivie științifică de către autor. De pildă, Hans Küng susține că decretul „*Haec Sancta*” emis la Konstanz deține și în prezent o autoritate dogmatică și că decretele sancționate de Konstanz nu revendică autoritate exclusivă doar pentru acel moment, ci sunt valabile și pentru viitor. Nu este just să definești decretele doar ca o soluție temporară pentru situația de la momentul respectiv. La rândul său, Walter Brandmüller consideră că *Haec Sancta* nu trebuie considerat un adevăr de credință, ci a fost doar o decizie de urgență, legislativă, într-un moment tensionat. Prin urmare, ar trebui să luăm în considerare implementarea măsurii de urgență, care a fost crucială pentru restaurarea bisericii”. Din perspectiva sa, doar prin această înțelegere se poate explica de ce Martin al V-lea și Eugen al IV-lea au recunoscut valabilitatea lui *Haec Sancta* pentru a pune capăt schismei și au susținut că legitimitatea lor se bazează pe acest document, fără a-i atribui decretului putere juridică după alegerea din 11 noiembrie 1417

Capitolul al V-lea dorește să dea un răspuns la întrebarea: **S-a făcut sau nu unirea dintre biserica răsăriteană și biserica apuseană?** Sunt tratate aici discuțiile preliminare dintre apuseni și bizantini în vederea participării răsăritenilor la Conciliul de la Konstanz (1414-1418). Tot aici este amintit aportul regelui Sigismund de Luxemburg. De exemplu, în anul 1411, Sigismund de Luxemburg a inițiat o corespondență permanentă cu împăratul bizantin Manuil al II-lea Paleologul, accentuând importanța unirii celor două biserici pentru oprirea înaintării turcilor, dar și în contextul eliberării Țării Sfinte. De asemenea, autorul prezintă detalii interesante despre cele două delegații bizantine, precum și despre delegațiile polono-lituanieni, analizând rolul și scopul acestor delegații în cadrul conciliului. Se precizează aici că delegațiile bizantine au încercat să discute despre o posibilă unire între biserica răsăriteană și biserica apuseană, iar delegațiile polonezo-lituanieni încercău convertirea rutenilor de rit bizantin la biserica apuseană. Prima delegație bizantină a fost coordonată de către reputatul cărturar Manuel Chrysoloras, care a murit la începutul conciliului. A doua delegație bizantină a fost alcătuită din Nikolaus Eudaimonioannes, foarte apropiat de familia imperială. El a fost însoțit de fiul său Andronikos și de Johannes Baldynteros, ambii laici. Rămâne însă de stabilit

măsura în care aceste delegații au avut sau nu girul împăratului bizantin sau au fost doar inițiative particulare. Primul delegat polonez care s-a ocupat de chestiunea rutenilor a fost Andrei Laskaris, un grec trecut la catolicism. Acesta a susținut că deși poporul de rit bizantin s-a adâncit cu încăpățănare în Schismă, prin ritual, ceremonie și prin tradiția lor nu au prejudiciat cu nimic biserica apuseană. Ei au fost împotriva Romei din cauză că preoții lor i-au îndârjit, iar datoria lor este acum să se roage pentru sufletele lor și să depună efort pentru realizarea unirii. În finalul capitolului, autorul analizează prezența delegației conduse de Mitropolitul Kievului, Grigorie Țamblac, care a fost însărcinat de regele polonez Vladislav al II-lea Jagello și ducele Vitold al Lituaniei să discute despre chestiunea unirii rutenilor. Având în vedere faptul că izvorul principal este cronica lui Ulrich von Richental, dar care are o mulțime de puncte controversate, și această problemă rămâne pentru o cercetare viitoare. Este, însă, cert că la Konstanz nu s-a realizat nici o unire cu grecii, întrucât apusenii aveau de rezolvat alte probleme care priveau unitatea lăuntrică a propriei lor biserici. De mare însemnătate și pentru prima dată este discutată aici cuvântarea lui Țamblac în fața papei Martin al V-lea care, de fapt a fost alcătuită și citită de către episcopul Mauriciu de Praga. Cu tot apelul la papă pentru realizarea unirii celor două Biserici, discursul lui Țamblac arată că el a rămas ortodox, precizând că o unire a răsăritenilor și apusenilor nu se va putea face decât în cadrul unui sinod ecumenic, la care să participe delegații celor două Biserici creștine.

Capitolul al VI-lea, ultimul, propune o cercetare de viitor cu privire la Conciliul de la Konstanz, considerând că ar trebui aprofundate următoarele teme: 1. Corespondența dintre Sigismund și Manuel al II-lea Paleologul – analiza conținutului și contextului scrisorilor schimbate între cei doi lideri, pentru a înțelege mai bine relațiile politice și diplomatice ale vremii; 2. „Cronica lui Richental” – o examinare detaliată a acestei cronici, cu accent pe modul în care evenimentele conciliului sunt prezentate și interpretate, precum și impactul său asupra percepției istorice a evenimentelor; 3. Răspunsul ortodox la eclesiologia Conciliului de la Konstanz; 4. Evoluția mișcării conciliariste – analizarea modului în care ideile conciliariste au evoluat și influențat Biserica și politica europeană în perioada post-conciliară; 5. Literatura de specialitate din mediul digital – pentru a accesa, analiza și interpreta sursele istorice legate de Conciliul de la Konstanz, precum și pentru a dezvolta noi metodologii de cercetare istorică. Toate acestea vor putea fi dezbătute și, în măsura posibilului, rezolvate în cadrul unui viitor proiect de cercetare. Este un program amplu, serios, dar pe care Dl. Gabriel-Nicolae Bleahu l-ar putea duce la bun sfârșit întrucât dispune de cunoștințele și metodologia necesare acestei cercetări.

Concluziile autorului sunt pertinente și bine argumentate, dovedind că și-a atins scopul și a reușit să-și justifice necesitatea în spațiul teologic românesc de cercetare istorică. Întreaga cercetare se bazează pe o vastă Bibliografie și pe documentele conciliului, publicate în colecții și ediții speciale, pentru care este nevoie de cunoașterea Limbii Latine, iar pentru aceasta doctorandul a urmat un curs special la Universitatea din Tübingen. Foarte bine aleasă este și Predica intitulată „a unui episcop rutean”, din Anexe, un document inedit care nu a fost publicat în spațiul românesc. În lucrare se găsește o analiză asupra acestui discurs, dar pe viitor este necesară o traducere integrală a lui. Aparatul bibliografic al tezei lucrării este bazat pe literatura de specialitate străină, deoarece acest conciliu a fost cercetat mai puțin în spațiul românesc. Nu în ultimul rând, apreciem stilul precis și elevat al discursului istoric în care este scrisă lucrarea, ceea ce o face plăcută la citit și ușor de înțeles.

În sinteză, putem spune următoarele: 1. Lucrarea de față este prima cercetare românească ortodoxă bazată pe documentele Conciliului de la Konstanz și umple un mare gol existent în istoriografia istorico-teologică de la noi; 2. Autorul face dovada unei maturități istorice care-i permite să abordeze subiectul tratat; 3. Lucrarea se bazează pe documentele editate și inedite ale conciliului, precum și pe o bogată bibliografie internațională cercetată critic și decelând cu obiectivitate adevărul istoric de restul informației pe care acestea o cuprind; 4. Din punct de vedere metodologic, lucrarea respectă toate normele cerute de regulamentele universitare pentru alcătuirea unei teze de doctorat. Este o lucrare care se adresează atât specialiștilor, cât și celor interesați de problemele istorice puse în discuție. De aceea, considerăm că ea va fi primită cu interes de publicul cititor.

Cluj-Napoca
14 iulie 2025

Pr. prof. univ. dr. IOAN-VASILE LEB